

Høringsnotat

Sivilavdelingen

Dato: 8. april 2022

Saksnr: 22/2187

Høringsfrist: 27. mai 2022

HØRING – ENDRINGER I STYKKPRISFORSKRIFTEN SOM FØLGE AV ENDRINGENE I STRAFFEPROSESSLOVEN KNYTTET TIL AKTIV SAKSSTYRING

1 Bakgrunn

I høringsnotatet foreslår departementet endringer i forskrift 12. desember 2005 nr. 1442 om salær fra det offentlige til advokater m.fl. etter faste satser (stykkprissatser) ved fri rettshjelp og i straffesaker (stykkprisforskriften). Departementet foreslår også en presisering i forskrift 3. desember 1997 nr. 1441 om salær fra det offentlige til advokater m.v. (salærforskriften). De foreslåtte endringene er en følge av at Stortinget har vedtatt Prop. 146 L (2020-2021) om endringer i straffeprosessloven, jf. Innst. 609 L (2020-2021) og lovvedtak 169 (2020-2021). Det tas sikte på at endringene i straffeprosessloven settes i kraft 1. juli 2022.

Endringene i straffeprosessloven skal styrke rettssikkerheten og effektiviteten i norsk straffesaksbehandling, blant annet gjennom å legge til rette for aktiv saksstyring i straffesaker. De fleste lovendringene påvirker kun de større straffesakene. Disse betales etter medgått tid, og fordrer ingen endringer i stykkpris- og salærregelverket. Enkelte endringer påvirker imidlertid også de mindre straffesakene. Dette gjelder særlig endringene i § 265 om forsvarers inngivelse av tilsvær, jf. proposisjonen punkt 7.3 og endringsloven 18. juni 2021 nr. 122 § 265. I det følgende vil departementet av pedagogiske grunner omtale bestemmelsen som «ny» § 265.

Som følge av ny § 265 foreslår departementet å ta inn et nytt tredje ledd i stykkprisforskriften § 7 om godtgjørelse for forsvarere knyttet til arbeidet med tilsvær. Formålet med forslaget er å gi forsvarere et forholdsmessig og rimelig tillegg for merarbeidet de må utføre som følge av lovendringene, jf. proposisjonen punkt 20.3.

Departementet knytter også noen kommentarer til forståelsen av stykkprisforskriften § 10 om bistandsadvokatens godtgjørelse, men uten å foreslå endringer i bestemmelsen.

Forslagene i høringsnotatet er hovedsakelig av betydning for advokater som tar på seg forsvareroppdrag og bistandsadvokatoppdrag, men også for domstolene som kontrollerer salæravgavene.

2 Tilsvar og utvidet tilsvar

2.1 Gjeldende rett

Stykkprisforskriften gjelder godtgjørelse til advokater for bistand i blant annet straffesaker. Godtgjørelsen skjer etter faste satser (stykkprissatser), knyttet til en fast rettshjelpsats (salærsats). Rettshjelpsatsen er i dag 1121 kr. Stykkprisen for oppdrag som forsvarer i hovedforhandling i tingretten eller ankeforhandling i lagmannsretten er regulert i § 7. Bestemmelsen lyder:

«Forsvarers bistand i hoved-/ankeforhandling i tingretten/lagmannsretten betales med 6 ganger den offentlige salærsats dersom hoved-/ankeforhandlingens varighet ikke overstiger 2 timer, og 8 ganger den offentlige salærsats dersom hoved-/ankeforhandlingens time ikke overstiger 3,5 timer.

Forsvarers bistand i hoved-/ankeforhandling med varighet over 3,5 timer betales med 2,25 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår under hoved-/ankeforhandlingens første dag og 2 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår følgende dager. I ankeforhandling i lagmannsretten med varighet over 3,5 timer hvor forvarer har representert tiltalte i tingretten, betales 2 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår første dag, og 1,75 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår følgende dager.

Ved anke over dom godtgjøres forsvarers utferdigelse av støtteskriv og tilsvar med 3 ganger den offentlige salærsats i saker hvor hoved-/ankeforhandlingen har varighet utover 9 timer.

Dersom en omfattende sak er forent med en sak som forutsettes å kreve lite saksforberedelse, kan retten beslutte at salæret til forsvareren i den siste saken skal fastsettes etter reglene i salærforskriften.

Har hoved-/ankeforhandlingen varighet utover 5 dager eller blir hoved-/ankeforhandling ikke avholdt, fastsettes hele salæret etter reglene i salærforskriften.

Dersom det er avholdt forberedende rettsmøte, bevisopptak, rettslig avhør eller særskilt domsavsigelse, skal bistand ved slike rettsmøter betales særskilt etter reglene i salærforskriften.»

Godtgjørelsen til advokater fastsettes etter salærforskriften når hovedforhandlingen eller ankeforhandlingen har en varighet utover 5 dager eller ikke blir avholdt, jf. stykkprisforskriften § 7 femte ledd. Det samme gjelder hvis samlet timeforbruk i en sak som belastes etter stykkprisforskriften §§ 7-10 overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 50%, og det godtgjøres at det foreligger særlige omstendigheter ved oppdraget som begrunner slik timebruk, jf. stykkprisforskriften § 11 første ledd.

Når godtgjørelsen fastsettes etter salærforskriften, gjøres det etter medgått tid, jf. salærforskriften § 3.

2.2 Departementets vurderinger

2.2.1 Godtgjørelse for alminnelig tilsvar

Godtgjørelsen for advokaters oppgaver og plikter etter dagens regler i straffeprosessloven kapittel 21 er innbakt i stykkprisen. Departementet viser til proposisjonen punkt 7.3.1 for en redegjørelse av hva dagens straffeprosesslov §§ 264-266 innebærer for forsvarere i straffesaker.

Endringene i § 265 første og andre ledd er i all hovedsak en videreføring av gjeldende rett, jf. proposisjonen punkt 7.3.4. Hovedforskjellen for forsvareren er at enkelte oppgaver blir mer formaliserte og kommer inn i nye rammer.

Departementet mener derfor at arbeidet med å inngi tilsvar etter lovendringene i utgangspunktet må anses dekket av dagens stykkprisordning. Det er likevel enkelte endringer som innebærer et visst merarbeid for forsvareren som ikke er dekket av dagens godtgjørelse etter stykkprisforskriften. Departementet foreslår derfor at dette merarbeidet skal kompenseres, jf. proposisjonen punkt 20.3. For sakene som godtgjøres etter salærforskriften er det ikke behov for å gjøre forskriftsendringer, ettersom godtgjørelsen skjer etter medgått tid.

Departementet viser til at etter lovendringen skal mottakeren av tilsvaret være retten, og ikke påtalemyndigheten, jf. ny § 265 første ledd. Dette innebærer en begrenset formalisering i forhold til i dag. Videre er det et nytt krav at forsvarer kort skal redegjøre for hva det enkelte beviset skal godtgjøre jf. ny § 265 bokstav a). Departementet er kjent med at dette allerede gjøres i en del saker i dag. Lovendringene kan etter departementets vurdering innebære et begrenset merarbeid sammenlignet med dagens krav. Lovteksten legger opp til en «kort» redegjørelse, og i proposisjonen er det lagt til grunn at tilsvaret i enkle saker kan bestå av kun et par setninger.

Etter ny § 265 første ledd skal retten fastsette en frist for inngivelse av tilsvar som normalt bør være tre uker. Departementet er kjent med at påtalemyndigheten i dag ofte mottar opplysningene fra forsvarer på et tidspunkt nærmere hovedforhandlingen, og at lovendringene derfor kan innebære at forsvarer må kontakte tiltalte på et tidligere tidspunkt. Dette er i utgangspunktet en del av saksforberedelsen, og at kontakten flyttes til et tidligere tidspunkt vil etter departementets syn som regel ikke utgjøre merarbeid for forsvareren. De opplysningene som skal med i tilsvaret, er informasjon forsvareren uansett må innhente og ta stilling til i saken. Departementet har likevel i forslaget til ny stykkpris hensyntatt at det kan påløpe et begrenset merarbeid her.

Departementet foreslår på bakgrunn av det ovennevnte en godtgjørelse på 1 gang per den offentlige rettshjelpsatsen i alle saker hvor det inngis tilsvar og som godtgjøres etter stykkprisforskriften. Tanken bak stykkprisordningen er at advokatene over tid skal få betalt for den tiden de i gjennomsnitt bruker, slik at lav tidsbruk i enkle saker i praksis kompenserer for høyere tidsbruk i mer kompliserte saker. I enkelte saker som godtgjøres etter stykkprisforskriften antar departementet at det vil kunne ta noe lengre tid å utforme et tilsvar enn det 1 gang per stykkprisatsen tilsvarer. I små og enkle saker vil imidlertid tilsvaret kunne gjøres svært kort, og noen få setninger vil være tilstrekkelig, jf. proposisjonen punkt 7.3.4. I disse sakene vil lovendringene innebære minimalt med merarbeid sammenlignet med dagens situasjon. Departementets vurdering er derfor at et tillegg i stykkprisen på 1 gang per rettshjelpsatsen i alle saker der det inngis tilsvar vil være tilstrekkelig for å dekke opp et eventuelt merarbeid.

2.2.2 Godtgjørelse for utvidet tilsvar

Etter ny § 265 tredje ledd gis retten adgang til å oppfordre forsvarer til å inngi et utvidet tilsvar. Formålet med et utvidet tilsvar er å korte ned og konsentrere hovedforhandlingen. Departementet antar derfor at utvidet tilsvar vil være mest aktuelt i store og kompliserte straffesaker, jf. proposisjonen punkt 7.3.4. Disse

sakene vil ofte vare over fem dager. De fleste forsvarerne vil derfor få godtgjort sitt merarbeid knyttet til arbeidet med utvidet tilsvar etter salærforskriften basert på medgått tid, jf. stykkprisforskriften § 7 femte ledd. Dersom det derimot inngis utvidet tilsvar i en straffesak som godtgjøres etter stykkprisforskriften, vil ikke dette merarbeidet bli kompensert etter dagens regelverk.

Ettersom adgangen til å oppfordre til utvidet tilsvar er nytt av lovendringen og innebærer merarbeid fra advokaten i forkant av hovedforhandlingen, foreslår departementet endringer i stykkprisforskriften for å kompensere merarbeidet, jf. proposisjonen punkt 20.3.

Etter lovendringen skal forsvareren i de tilfellene der det inngis utvidet tilsvar, «kort angi hvilke deler av sakens faktiske og rettslige sider som er omtvistet», jf. ny § 265 tredje ledd. Som departementet uttaler i proposisjonen punkt 7.3.4 må forsvareren vurdere hvilke opplysninger som er forenelig med forsvareroppgavet og å gi på dette tidspunktet. Departementet viser til at opplysningene i det utvidede tilsvaret «kort» skal angi hvilke sider som er omtvistet, og at omfanget av merarbeidet derfor er begrenset. Samtidig vil dette arbeidet kunne medføre at advokaten sparer tid senere på forberedelse til hovedforhandling.

Departementet foreslår etter dette et tillegg på 2 ganger den offentlige rettshjelpsatsen for arbeidet med å inngi utvidet tilsvar i sakene som godtgjøres etter stykkprisforskriften.

Departementet uttaler i proposisjonen punkt 7.3.4 at en oppfordring om utvidet tilsvar normalt inntas i pålegget om tilsvar. Departementet bemerker at dersom forsvarer unntaksvis har inngitt et alminnelig tilsvar, og senere blir oppfordret til å inngi et utvidet tilsvar, vil satsen totalt for begge tilsvar være 2 ganger rettshjelpsatsen. Dersom forsvarer blir oppfordret til å inngi utvidet tilsvar, men kun inngir alminnelig tilsvar, vil godtgjørelsen være 1 ganger den offentlige rettshjelpsatsen.

2.2.3 Tilsvar i ankesaker etter ny § 265

I ankeforhandlinger får reglene som gjelder for behandlingen i første instans anvendelse så langt de passer og ikke annet er bestemt, jf. straffeprosessloven § 327. Dette åpner for at også lagmannsretten kan be forsvareren om å inngi tilsvar, og eventuelt oppfordre til å inngi utvidet tilsvar etter ny § 265. Departementet antar imidlertid at lagmannsretten som regel vil ha tilstrekkelige opplysninger til å legge opp ankeforhandlingen på en effektiv og hensiktsmessig måte i de mindre sakene som godtgjøres etter stykkprisforskriften, slik at det normalt ikke vil være behov for å be om tilsvar i disse sakene.

Dersom forsvareren likevel blir bedt om å inngi tilsvar eller oppfordret til å inngi utvidet tilsvar i disse sakene, vil godtgjørelsen etter stykkprisforskriften være lik den som gjelder i forbindelse med hovedforhandling i tingretten.

Det presiseres at tilsvar etter ny § 265 er noe annet enn «utferdigelse av støtteskriv og tilsvar» i dagens stykkprisforskrift § 7 tredje ledd og salærforskriften § 10 første ledd. Departementet foreslår å fremheve forskjellen gjennom en språklig tilføyelse i stykkprisforskriften § 7 tredje ledd og salærforskriften § 10 første ledd.

2.2.4 Samlet timeforbruk

Som nevnt under punkt 2.1 skal salæret fastsettes etter reglene i salærforskriften (medgått tid) hvis faktisk samlet timeforbruk i en sak som betales etter stykkprisforskriften §§ 7-10 overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 50%, og det godtgjøres at det foreligger særlige omstendigheter ved oppdraget som begrunner slik timebruk, jf. stykkprisforskriften § 11 første ledd.

Dersom arbeidet med tilsvar eller utvidet tilsvar blir omfattende, vil dette være en del av vurderingen av om det totale arbeidet overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 50 % slik at arbeidet skal betales etter medgått tid.

Det følger av stykkprisforskriften § 11 andre ledd at i saker hvor stykkprisen består av flere komponenter, legges den samlede stykkprisen til grunn ved anvendelsen av første ledd, og at stykkpris for forsvarer etter § 7 første og andre ledd skal vurderes samlet med stykkpris etter § 7 tredje ledd. Den nye stykkprisen for tilsvar er en ny komponent som skal vurderes samlet med de øvrige komponentene. Det er hensiktsmessig å presisere dette i § 11 andre ledd.

3 Bistandsadvokatorordningen

3.1 Endringene i bistandsadvokatorordningen

Etter straffeprosessloven § 107 b nytt femte ledd kan retten avgrense bistandsadvokatens oppdrag. Endringen er omtalt i proposisjonen punkt 16, hvor det i punkt 16.2.4 fremgår at lovendringen innebærer at retten kan oppnevne bistandsadvokat for bestemte deler av saken. Departementet uttaler samme sted at det i en del saker ikke er nødvendig at bistandsadvokaten er tilstede under hele hovedforhandlingen. Dette vil for eksempel kunne være tilfellet i langvarige straffesaker med et stort antall fornærmede eller etterlatte. Etter lovendringen kan derfor retten beslutte at bistandsadvokaten kun er tilstede under deler av hovedforhandlingen, jf. ny § 107 c andre ledd første setning.

3.2 Gjeldende rett

Bistandsadvokatens godtgjørelse reguleres i stykkprisforskriften § 10. Etter bestemmelsen får bistandsadvokaten godtgjørelse basert på hver time som «medgår» under hovedforhandlingen. Bestemmelsen lyder:

«Bistand fra fornærmedes advokat i hoved-/ankeforhandling i tingretten/lagmannsretten betales med 2 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår under hoved-/ankeforhandlingens første dag, og 1,75 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår følgende dager. I ankeforhandling i lagmannsretten hvor advokaten har representert fornærmede i tingretten, betales 1,75 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår første dag, og 1,6 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår følgende dager.

Bistand fra fornærmedes advokat i tidsrommet før datoen for tiltalebeslutningen skal honoreres etter salærforskriften.

Har hoved-/ankeforhandlingen varighet utover 5 dager eller blir hoved-/ankeforhandlingen ikke avholdt, fastsettes salæret etter reglene i salærforskriften.»

3.3 Departementets vurderinger

Dersom bistandsadvokatens tilstedeværelse i rettsmøter blir begrenset av retten, mener departementet at det følger av ordet «medgår» i dagens bestemmelse at salæret skal fastsettes basert på de timene bistandsadvokaten er tilstede.

Det følger av stykkprisforskriften § 10 første ledd at den første dagen i retten medfører høyere godtgjørelse per time enn de resterende dagene. Departementet antar at bistandsadvokaten som regel vil være til stede første dag av forhandlingene, selv om retten begrenser bistandsadvokatens tilstedeværelse i rettsmøter. Dersom bistandsadvokaten unntaksvis ikke er tilstede første dag, mener departementet at bestemmelsen skal forstås slik at denne høyere godtgjørelsen gjelder for den første dagen bistandsadvokaten blir bedt om å være tilstede.

Departementet mener derfor at det ikke er behov for å endre stykkprisforskriften § 10 som følge av endringene i straffeprosessloven.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet anslår at endringene i salærregelverket isolert sett vil gi årlige merutgifter på om lag 16 millioner kroner for det offentlige. I større saker vil tilsvar og utvidet tilsvar føre til at retten kan konsentrere straffesaksbehandlingen, noe som vil føre innsparinger. Departementet anslår samlet sett at nettovirkningen av mer konsentrert straffesaksbehandling og endringene i stykkprisforskriften vil gi besparelser for det offentlige på om lag 10 millioner kroner per år. Straffesaksmengden for 2021 er lagt til grunn for ovennevnte anslag.

Den årlige budsjettvirkningen er hensyntatt gjennom de ordinære budsjettprosessene i staten.

5 Forslag til forskriftsendringer

Departementet foreslår som nytt tredje ledd i stykkprisforskriften § 7:

«Forsvarer som inngir tilsvar etter straffeprosessloven § 265, får et tillegg på 1 ganger den offentlige salærsatsen. Dersom forsvareren etter oppfordring fra retten inngir utvidet tilsvar etter § 265 tredje ledd, får forsvareren et tillegg på 2 ganger den offentlige salærsatsen.»

Nåværende tredje til sjette ledd blir nytt fjerde til syvende ledd.

Som følge av endringene i § 7 nytt tredje ledd foreslår departementet følgende endring i stykkprisforskriften § 11 andre ledd:

«I saker hvor stykkprisen består av flere komponenter, legges den samlede stykkprisen til grunn ved anvendelsen av første ledd. Dette er ikke til hinder for fortløpende betaling etter stykkpris i fengslingssaker. Stykkpris for forsvarer etter § 7 første og andre ledd skal vurderes samlet med stykkpris etter § 7 tredje og fjerde ledd.»

Departementet foreslår følgende presisering i stykkprisforskriften § 7 nytt fjerde ledd (dagens tredje ledd):

«Ved anke over dom godtgjøres forsvarers utferdigelse av støtteskriv til tiltaltes anke og tilsvar til påtalemyndighetens anke med 3 ganger den offentlige salærsats i saker hvor hoved-/ankeforhandling har hatt varighet utover 9 timer.»

Departementet foreslår tilsvarende presisering i salærforskriften § 10 første ledd:

«Nødvendig etterarbeid som faktisk er utført av forsvarer, aktor, prosessfullmektig, bistandsadvokat eller sakkyndig godtgjøres med inntil to timer. Ved anke over dom godtgjøres forsvarers utferdigelse av støtteskriv *til tiltaltes anke* og *tilsvar til påtalemyndighetens anke* med et tillegg på inntil fire timer basert på faktisk utført arbeid.»

Departementet foreslår at endringene trer i kraft samtidig som endringene i straffeprosessloven.